

KS. WIESŁAW SZUCA

ZAGADNIENIA SPOŁECZNE NA ŁAMACH STUDIÓW PELPLIŃSKICH

Kwestie społeczne zajmowały zawsze ważne miejsce w nauczaniu Kościoła. Już w Ewangeliach, jak i listach pawłowych znajdują się wypowiedzi traktujące o sprawach życia społecznego. Przełomowym dokumentem dla katolickiej nauki społecznej była encyklika *Rerum novarum* papieża Leona XIII ogłoszona 15 maja 1891 roku¹. Po raz pierwszy nazwa „katolicka nauka społeczna” pojawiła się w encyklice napisanej przez papieża Piusa XI *Quadragesimo anno*. W numerze dwudziestym tego dokumentu następcą św. Piotra pisał: „(...) na podstawie drogowskazów i światła encykliki Leona XIII powstała odrębna *społeczna nauka Kościoła*, która z każdym dniem rozrasta się i pogłębia dzięki gorliwej pracy tych wybranych mężów, których nazwaliśmy pomocnikami Kościoła (...)”². Na przestrzeni lat powstało wiele definicji katolickiej nauki społecznej. Jedną z nich podaje Czesław Strzeszewski: „Katolicką naukę społeczną nazywamy (...) naukę katolicką w odniesieniu do zagadnień społecznych i gospodarczych, do życia społeczno-gospodarczego”³. Katolicka nauka społeczna jest teologiczną dyscypliną naukową, dysponującą szerokim wachlarzem źródeł. Ma też własny przedmiot, metodę, język, założenia i teorie. Można więc mówić o jej naukowym charakterze. Rolę pomocniczą względem tej dyscypliny naukowej pełnią nauki empiryczne, filozofia oraz inne dyscypliny teologiczne⁴. Katolicka nauka społeczna jest też wpisana

¹ Por. J. Szulist, *Człowiek jest drogą Kościoła (RH). Wprowadzenie do Katolickiej Nauki Społecznej*, Bernardinum, Pelplin 2012, s. 5-6.

² Zob. Pius XI, *Encyklika „Quadragesimo anno”*, Editrice Vaticana, Watykan 1931, 20; M. Kardas, E. Herbasz, *Katolicka Nauka Społeczna w nauczaniu Kościoła na przestrzeni dziejów*, „Studia Pelplińskie”, 2012, t. 45, s. 135.

³ Zob. C. Strzeszewski, *Katolicka nauka społeczna*, ODiSS, Warszawa 1985, s. 157; J. Szulist, *Człowiek jest drogą Kościoła*, dz. cyt., s. 15.

⁴ Por. T. Borutka, *Społeczne nauczanie Kościoła, Teoria i zastosowanie. Podręcznik do katolickiej nauki społecznej*, Wydawnictwo „Czuwajmy”, Kraków 2008, s. 14-24.

w misję Kościoła. Przypomina o prawie Bożym i wynikających z niego wartościach oraz zasadach społecznych. Dzięki przestrzeganiu owych normatywnych wskazań człowiek może przezwyciężać kryzysy związane z życiem społecznym i cały czas się rozwijać. Nauczanie społeczne Kościoła jest też narzędziem współczesnej ewangelizacji⁵.

Katolicka nauka społeczna stała się na przełomie wieków przedmiotem wielu opracowań monograficznych. Tematyce tej dyscypliny naukowej poświęcono wiele artykułów zamieszczonych w „Studiach Pelplińskich”. Niniejszy artykuł ukazuje zagadnienia związane z nauczaniem społecznym Kościoła, zawarte w poszczególnych tomach „Studiów Pelplińskich”. Są nimi: historia katolickiej nauki społecznej, osoba a społeczeństwo, praca i własność, naród i państwo oraz zaangażowanie społeczne ochrzczonych.

HISTORIA KATOLICKIEJ NAUKI SPOŁECZNEJ

Historia nauczania społecznego Kościoła sięga czasów biblijnych. Już w pismach autorów natchnionych można znaleźć wskazówki dotyczące różnych zagadnień społecznych⁶. O problemach społecznych pisał m.in. na kartach Starego Testamentu prorok Izajasz. Píše o tym w „Studiach Pelplińskich” z 1969 roku Edward Zawiszewski w artykule *Problemy społeczne w nauczaniu proroka Izajasza na tle prawodawstwa Mojżeszowego i współczesnej epoki*. Opisuje społeczne uwarunkowania prawa własności za czasów proroka Izajasza oraz zagadnienie ubóstwa⁷. Kilka lat później powstał następny artykuł Edwarda Zawiszewskiego, poświęcony zagadnieniom społecznym zawartym w Piśmie Świętym. Autor opisuje w nim problemy społeczne w nauczaniu proroków. Odwołując się do nauczania proroków: Natana, Eliasza, Amosa, Izajasza, Micheasza, Jeremiasza, Ezechiela ukazuje to, jak podejmowali owi Boży posłańcy problemy społeczne im współczesne. W swoim nauczaniu chcieli oni uzdrowić społeczeństwa, w których żyli. Miało się to dokonać przede wszystkim przez moralne udoskonalenie człowieka. Współcześni im rodacy nie byli jednak skłonni do ulegania ich wpływow. Nauczanie proroków doceniły dopiero pokolenia późniejsze⁸.

Historia katolickiej nauki społecznej ukazana została w artykule Mariusza Kardasa i Eweliny Herbasz *Katolicka nauka społeczna w nauczaniu Kościoła na przestrzeni dziejów*. Autorzy w powyższym opracowaniu przedstawiają między innymi różne definicje tej dyscypliny naukowej. Następnie opisują źródła kato-

⁵ Por. J. Szulist, *Człowiek jest drogą Kościoła*, dz. cyt., s. 7.

⁶ Por. tamże, s. 20.

⁷ Por. E. Zawiszewski, *Problemy społeczne w nauczaniu proroka Izajasza na tle prawodawstwa Mojżeszowego i współczesnej epoki*, „Studia Pelplińskie”, 1969, t. 1, s. 121-142.

⁸ Por. tenże, *Problemy społeczne w nauczaniu proroków*, „Studia Pelplińskie”, 1975, t. 6, s. 69-79.

lickiej nauki społecznej, zarówno te materialne, jak i formalne. Do materialnych należą: Objawienie publiczne zawarte w Piśmie św. i Tradycji. Do formalnych – oficjalne nauczanie Kościoła i wyniki dociekań naukowych uczonych katolickich. Autorzy opisywanego artykułu zawartego w „Studiach Pelplińskich” przedstawiają główne nurty myśli społecznej Kościoła na przełomie wieków⁹. W tym samym numerze „Studiów Pelplińskich” znajduje się kolejny artykuł Mariusza Kardasa i Eweliny Herbasz, ukazujący katolicką naukę społeczną w nauczaniu polskiego Kościoła i pismach biskupów pelplińskich. Autorzy, w pierwszej części, opisują w nim, w jaki sposób w Polsce kształtowały się myśl i działalność społeczna, a w drugiej myśl społeczną w diecezji pelplińskiej¹⁰.

Pismem, które przez wiele lat kształtowało życie społeczne Pomorza był „Pielgrzym” wydawany w Pelplinie od 1869 roku. Odegrał on znaczną rolę w walce z germanizacją. W publikacji tej podejmowano problematykę polityczną, oświatową, kulturalno-literacką i społeczną. Tej ostatniej poświęcony jest artykuł Marka Chamota zamieszczony w dziewiętnastym numerze „Studiów Pelplińskich”¹¹. Opisuje on m.in., jak na łamach „Pielgrzyma” ukazana jest kwestia społeczna. W tym piśmie pozytywnie oceniane jest orędzie cesarza niemieckiego Wilhelma II z 1891 roku dotyczące ochrony socjalnej robotników¹². Jak dowiadujemy się z artykułu Marka Chamota, pismo pelplińskie również obszernie relacjonowało przebieg konferencji berlińskiej w sprawie robotniczej. Rok wcześniej na łamach „Pielgrzyma” ukazał się list pasterski biskupów niemieckich poświęcony kwestii socjalnej. W roku 1891 pismo to zamieściło w poszczególnych numerach encyklikę społeczną *Rerum novarum*, przekazując ją czytelnikom w całości. Dzięki zamieszczeniu poszczególnych części tego ważnego dokumentu udało się ożywić zaangażowanie społeczne na Pomorzu m.in. polsko-katolickie towarzystwa ludowe¹³. Pismo społeczne z Pelplina starało się popularyzować myśl społeczną Kościoła, aby dzięki temu uaktywnić społeczne zaangażowanie mieszkańców Pomorza.

Osobą, która w swoim nauczaniu niejednokrotnie podejmowała tematykę społeczną i wniosła istotny wkład w kształtowanie nauki społecznej Kościoła był św. Jan Paweł II. O elementach jego nauczania społecznego pisał Witold Kieżun w „Studiach Pelplińskich” z 2002 roku. W swojej publikacji opisuje podstawowe założenia nauki społecznej Papieża Polaka, jakimi były: wrażliwość na nędzę i ubóstwo milionów ludzi na świecie. Następnie autor artykułu opisuje społeczne

⁹ Por. M. Kardas, E. Herbasz, *Katolicka nauka społeczna w nauczaniu Kościoła na przestrzeni dziejów*, dz. cyt., s. 135-161.

¹⁰ Por. tenże, *Katolicka nauka społeczna w nauczaniu polskiego Kościoła i pismach biskupów pelplińskich*, „Studia Pelplińskie”, 2012, t. 45, s. 161-182.

¹¹ Por. M. Chamot, *Myśl chrześcijańsko-społeczna na łamach „Pielgrzyma” w latach 1890-1914*, „Studia Pelplińskie”, 1988, t. 19, s. 277-290.

¹² Por. tamże, s. 278.

¹³ Por. tamże, s. 279-280.

postulaty św. Jana Pawła II, takie jak: likwidacja zadłużeń krajów biednych, pokojowe oddziaływanie na demokratyzację krajów postkomunistycznych oraz pełna ochrona środowiska naturalnego¹⁴. Artykułem ważnym dla ukazania kształtowania się katolickiej myśli społecznej w Polsce jest publikacja *Katolicka Nauka Społeczna w nauczaniu polskiego Kościoła i pismach biskupów pelplińskich*. Jak dowiadujemy się z treści tego artykułu, kwestiami społecznymi podejmowanymi szczególnie przez biskupów w Polsce i zarazem w Pelplinie były: zaangażowanie społeczne katolików, szczególnie aktywność Akcji Katolickiej oraz praca i rodzina¹⁵.

Osobą zasłużoną dla historii diecezji chełmińskiej, ale także i dla nauki społecznej Kościoła był biskup Stanisław Wojciech Okoniewski. W 70. rocznicę objęcia przez niego posługi biskupiej w Pelplinie, jego osobie poświęcono XVII Spotkania Pelplińskie. Podczas ich trwania jeden z referatów wygłosił prof. Józef Borzyszkowski. Poświęcony był problematyce społecznej w posłudze pasterskiej biskupa Okoniewskiego. Zamieszczony został w „Studiach Pelplińskich” z 1997 roku. Z jego lektury dowiadujemy się o zagadnieniach społecznych, jakie podejmował biskup chełmiński w swoim nauczaniu i działalności społecznej. Były nimi: kwestia wychowania młodzieży, patriotyzm, praca społeczna i bezrobocie¹⁶.

OSOBA A SPOŁECZEŃSTWO

Osoba stanowi centrum i istotę życia społecznego. Jest to jedna z podstawowych tez personalizmu chrześcijańskiego¹⁷. Dwojaką rolę w życiu osoby spełnia natura społeczna człowieka. Żyjąc w relacji, każdy człowiek rozwija się osobiście, ale również wnosi istotny wkład w życie wspólnot, które tworzy. Społeczność służy wówczas poszczególnym jednostkom, gdy realizuje następujące zasady życia społecznego: sprawiedliwość, solidarność, dobro wspólne i pomocniczość. Idealny wzorzec relacji społecznych stanowi rodzina¹⁸. Powyższa problematyka odnośnie relacji między osobą a społeczeństwem zawarta jest na łamach „Studiów Pelplińskich”. Wartościami fundamentalnymi dla życia osoby w społeczeństwie są jej godność i wolność. Tematyce wolności i godności człowieka bardzo wiele miejsca poświęcił w swoim nauczaniu bł. ks. Jerzy Popiełuszko. Píše o tym w 48 nume-

¹⁴ Por. W. Kieżun, *Elementy nauki społecznej Jana Pawła II*, „Studia Pelplińskie”, 2002, t. 33, s. 289-297.

¹⁵ Por. M. Kardas, E. Herbasz, *Katolicka Nauka Społeczna w nauczaniu polskiego Kościoła i pismach biskupów pelplińskich*, dz. cyt., s. 161-187.

¹⁶ Por. J. Borzyszkowski, *Problematyka społeczna w posłudze biskupa St. W. Okoniewskiego*, „Studia Pelplińskie”, 1997, t. 25, s. 63-77.

¹⁷ Por. J. Szulist, *Człowiek jest drogą Kościoła*, dz. cyt., s. 41.

¹⁸ Por. tamże, s. 41-42.

rze „Studiów Pelplińskich” Grzegorz Szczecina¹⁹. Przytacza on m.in. następujące słowa błogosławionego ks. Jerzego: „Zachować godność to być sobą w każdej sytuacji życiowej. To stać przy prawdzie, choćby miała ona nas wiele kosztować”. Zachowanie godności i wolności warunkuje też powiększanie dobra i zwyciężanie zła²⁰. Tematykę godności osobowej podejmuje też artykuł Janusza Szulista *Pojęcie miłości Franciszka Drączkowskiego jako modus interpretacyjny encykliki „Caritas in veritate” Benedykta XVI*²¹. Autor powyższego artykułu opisuje elementy, które mają fundamentalne znaczenie społeczno-polityczne, a są opisane w encyklice *Caritas in veritate*. Jednym z nich jest bezinteresowność w wymiarze społecznym, która kieruje się uwagę w stronę osoby, szczególnie niepodważalności godności osobowej oraz prawom człowieka²². Aby człowiek mógł w pełni zachować swoją godność i w pełni się rozwijać istotne jest zachowanie pokoju i jedności przez społeczności międzynarodowe. Problematykę tę podejmuje Janusz Szulist w swoich publikacjach *Koncepcja pokoju światowego w nauczaniu papieża Franciszka*²³ oraz *Jedność jako cel zaangażowania na rzecz pokoju w orędziach Benedykta XVI na Światowy Dzień Pokoju*²⁴. Papież Franciszek w swoim nauczaniu podkreśla, że pokój jest możliwy do zachowania tylko wtedy, jeśli społeczność narodowa stanowi jedną rodzinę ludzką. Dla zachowania pokoju istotne jest również przewyciężenie stanu niedostatku dóbr materialnych²⁵. Jego poprzednik Benedykt XVI ogłaszając *Orędzia na Światowy Dzień Pokoju* zaznaczał, że jedność jest fundamentem wszelkiego porządku nazywanego pokojem. Jedność jest też punktem docelowym pokojowego rozwoju społeczeństw. Papież daje też wizję pokoju opartego na wartościach: sprawiedliwości, prawdy, wolności i miłości. Istotnym warunkiem zachowania godności przez człowieka jest troska o ubogich materialnie i duchowo. Także i ta tematyka zawarta jest w „Studiach Pelplińskich”. W roczniku z 2011 roku znajduje się publikacja Wiesława Szucy: „*Opcja na rzecz ubogich*” w *listach pasterskich Biskupa Pelplińskiego Jana Bernarda Szlagi na Wielki Post*. Jak czytamy w powyższym artykule pomoc ubogim jest według Biskupa Pelplińskiego naśladowaniem miłości Boga do człowieka. Troska o ubo-

¹⁹ Por. G. Szczecina, *Godność i wolność człowieka w nauczaniu bł. ks. Jerzego Popiełuszki*, „Studia Pelplińskie”, 2015, t. 48, s. 225-237.

²⁰ Por. tamże, s. 226-227.

²¹ Por. J. Szulist, *Pojęcie miłości Franciszka Drączkowskiego jako modus interpretacyjny encykliki „Caritas in veritate” Benedykta XVI*, „Studia Pelplińskie”, 2011, t. 44, s. 459-474.

²² Por. tamże, s. 471.

²³ Por. tenże, *Koncepcja pokoju Światowego w nauczaniu papieża Franciszka*, „Studia Pelplińskie”, 2015, t. 48, s. 239-253.

²⁴ Por. tenże, *Jedność jako cel zaangażowania na rzecz pokoju w orędziach Benedykta XVI na Światowy Dzień Pokoju*, „Studia Pelplińskie”, 2010, t. 42, s. 333-346.

²⁵ Por. tenże, *Koncepcja pokoju*, dz. cyt., s. 245-246.

gich materialnie powinna też iść w parze z troską o ubogich duchowo²⁶. Temat troski o ubogich podejmuje również Karol Misiurski w artykule *Spoleczny wymiar wiary w liście apostolskim Porta Fidei Benedykta XVI* zamieszczonego w 46 numerze „Studiów Pelplińskich”. Papież ukazując społeczny wymiar wiary, podkreśla, że działalność charytatywna jest jednym z wymiarów praktykowania wiary. Jest też ważnym elementem solidarystycznej wizji ładu społecznego opierającej się na założeniu, że słabsi obywatele mają prawo do godnego życia²⁷. Pomoc ubogim jest też częstym tematem nauczania papieża Franciszka. Przykładem na to są doroczne orędzia na Wielki Post. Jednemu z nich poświęcony jest artykuł z 47 numeru Studiów Pelplińskich autorstwa Marcina Brząkały. Autor ukazuje w nim koncepcje ubóstwa papieża Ojca Świętego Franciszka w *Orędziu na Wielki Post z 2014 roku*. Zgodnie z nauczaniem Franciszka człowiek będzie w stanie pomagać ubogim, jeżeli upodobni się do Chrystusa, który sam stał się ubogi. Ludzie ubodzy mogą nas nauczyć mądrości, pokazując, że wartość człowieka nie zależy od stanu jego posiadania²⁸.

Z pojęciem godności osobowej ściśle łączą się prawa człowieka. Odpowiedź na pytanie, czym one są, znaleźć można w artykule *Prawa człowieka* autorstwa Jana Kłysa zamieszczonego w 43 numerze „Studiów Pelplińskich”. Autor opisuje prawa człowieka, a następnie ukazuje jak na powyższą tematykę zapatrywali się papieże: Leon XIII, Pius XI i Pius XII²⁹. Autor artykułu podkreśla też, że troska o przestrzeganie i rozwój godności osoby ludzkiej oraz prawa człowieka jest integralnym elementem proklamacji Dobrej Nowiny³⁰. Rzecznikami praw człowieka byli też papieże Jan XXIII i Paweł VI. O ich zaangażowaniu w tym względzie piszą Barbara i Jan Kłysowie w artykule z 33 numeru „Studiów Pelplińskich” *Promocja praw człowieka przez Urząd Nauczycielski Kościoła w dobie Soboru Watykańskiego II*. Wspomniani autorzy podejmują też refleksję nad kwestią praw człowieka podczas Soboru Watykańskiego II. Przytaczają oni m.in. 22 numer *Konstytucji duszpasterskiej o Kościele w świecie współczesnym „Gaudium et spes”* z 7 grudnia 1965 roku, z którego wynika, że dla Kościoła najważniejszym zadaniem jest wszechstronna promocja człowieka, jako dziecka Bożego rozpoznanego w Chrystusie. Z faktu dziecięctwa Bożego wynika też szczególna wartość człowieka i jego prawa³¹. O trosce Kościoła odnośnie ochrony godności i praw czło-

²⁶ Por. W. Szuca, „*Opcja na rzecz ubogich*” w *listach pasterskich biskupa pelplińskiego Jana Bernarda Szłagi na Wielki Post*, „Studia Pelplińskie”, 2011, t. 44, s. 491.

²⁷ Por. K. Misiurski, *Spoleczny wymiar wiary w liście apostolskim Porta Fidei Benedykta XVI*, „Studia Pelplińskie”, 2013, t. 46, s. 196-198.

²⁸ Por. M. Brząkała, *Koncepcja ubóstwa w Orędziu na Wielki Post 2014 papieża Franciszka*, „Studia Pelplińskie”, 2014, t. 47, s. 43-44.

²⁹ Por. J. Kłys, *Prawa człowieka*, „Studia Pelplińskie”, 2001, t. 31, s. 299-314.

³⁰ Por. tamże, s. 299.

³¹ Por. B. J. Kłysowie, *Promocja praw człowieka przez Urząd Nauczycielski Kościoła w dobie Soboru Watykańskiego II*, „Studia Pelplińskie”, 2002, t. 34, s. 315.

wieka pisze również Jan Kłys w artykule *Kościół a prawa człowieka u progu trzeciego tysiąclecia*³². Autor powyższego artykułu opisuje działalność papieskiej komisji „Iustitia et Pax”, której zadaniem jest bronienie praw człowieka i solidarności międzyludzkiej. Owa komisja ogłosiła dokument *Kościół i prawa człowieka*, który przedstawia chrześcijańską wizję praw człowieka. Zgodnie z tą wizją człowiek został stworzony na obraz i podobieństwo Boże, jest obdarzony szczególną godnością. Wszyscy ludzie są też sobie równi. Mają te same prawa i obowiązki. Papieska komisja w omawianym dokumencie dzieli prawa człowieka na 2 części: wolności i prawa podstawowe oraz prawa obywatelskie, polityczne, ekonomiczne społeczne i kulturalne³³. Jan Kłys w artykule odnoszącym się do troski Kościoła o prawa człowieka odwołuje się też do nauczania papieża Jana Pawła II, określając go jako głosiciela i świadka ludzkiej godności³⁴.

Człowiek posiadający godność i prawa żyje w społeczeństwie. To ono, aby zapewnić mu zachowanie tych szczególnych wartości, powinno stosować zasadę pomocniczości. Ona jest podstawą humanistycznego porządku społecznego, o czym pisze Wiesław Łużyński w jednym z artykułów w 34 numerze „Studiów Pelplińskich”³⁵. Autor, odwołując się do klasycznego sformułowania zasady pomocniczości zawartego w encyklice *Quadragesimo anno* z 1931 roku³⁶, przypomina, iż życie społeczne ma być tak ukształtowane, aby jednostki i społeczności mniejsze zachowywały wobec społeczności większej autonomię w realizacji swoich zadań i celów³⁷. Zasada pomocniczości jest też wyrazem wiary w twórcze możliwości człowieka. Jednocześnie jest zasadą pedagogiczną. Powyższa zasada wyznacza również porządek społeczny skoncentrowany na osobie. Daje szansę na praktyczną realizację porządku społecznego szanującego podmiotowość, wol-

³² Por. J. Kłys, *Kościół a prawa człowieka u progu trzeciego tysiąclecia*, „Studia Pelplińskie”, 2003, t. 34, s. 49-67.

³³ Por. tamże, s. 53-59.

³⁴ Por. tamże, s. 63.

³⁵ Por. W. Łużyński, *Zasada pomocniczości podstawą humanistycznego porządku społecznego*, „Studia Pelplińskie”, 2003, t. 34, s. 249-260.

³⁶ Encyklika Piusa XI *Quadragesimo anno* określa w następujący sposób zasadę pomocniczości: „A chociaż prawdą to jest i rzeczą przez dzieje stwierdzoną, że dla zmienionych warunków wiele zadań, które dawniej spełniały jednostki społeczne, obecnie już tylko związki wielkie mogą dokonać, niewzruszoną przecież pozostanie najwyższa zasada filozofii społecznej, której ani podważać, ani osłabiać nie wolno: jak jednostkom ludzkim nie wolno odejmować i przekazywać społeczności tego, co jednostki te z własnej inicjatywy i własną mocą wytworzyć pracą, tak samo jest z naruszeniem sprawiedliwości gdy się to, co mniejsze i niższe społeczności wykonać i dokonać mogą, przydziela większym i wyższym władzom społecznym; poza tym wyrządza to szkodę wielką i podrywa porządek społeczny. Wszelka czynność społeczna bowiem powinna w pojęciu i istocie swojej wspomagać członki ciała społecznego, nigdy zaś ich nie rozbijać ani nie wchłaniać”. Pius XI, dz. cyt., 80.

³⁷ Por. W. Łużyński, *Zasada pomocniczości podstawą humanistycznego porządku społecznego*, dz. cyt., s. 251.

ność, aktywność i kreatywność osoby³⁸. Kolejnym artykułem w „Studiach Pelplińskich” poświęconym zasadom życia społecznego, jest *Zasada pomocniczości w encyklice „Caritas in veritate” Benedykta XVI* Damiana Klajsta³⁹. Autor artykułu, odwołując się do papieskiego nauczania zawartego w encyklice *Caritas in veritate*, ukazuje źródła zasady pomocniczości. Są nimi po pierwsze miłość i prawda, których źródłem jest Bóg. Po drugie: w określeniu genezy subsydiarności kluczowe są uniwersalne wartości takie jak: sprawiedliwość, dobro wspólne itd. Trzecim źródłem zasady pomocniczości jest integralna wizja człowieka jako daru Boga⁴⁰. Po ukazaniu źródeł zasady pomocniczości autor artykułu opisuje funkcje zasady pomocniczości według papieża Benedykta XVI. Są nimi świadczenie pomocy i rozwój człowieka⁴¹.

Obok zasady pomocniczości bardzo ważne są również zasady solidarności społecznej i dobra wspólnego. Stały się one przedmiotem analiz artykułu Tadeusza Galikowskiego zawartego w 48 numerze „Studiów Pelplińskich”⁴². Jest on podzielony na trzy części. W pierwszej z nich autor przedstawia zasady dobra wspólnego i solidarności w ujęciu intensyfikacji solidarnych więzi społecznych. W drugiej części przedstawione zostało zagadnienie rozwoju jako obszaru implementacji zasady solidarności i dobra wspólnego. Ostatnia część artykułu jest poświęcona problematyce demokratyzacji jako procesu stanowiącego kontekst dla rozwijania solidarności w wymiarze ogólnoswiatowym⁴³. Tym, co wyznacza, oprócz praw człowieka i zasad życia społecznego, współistnienie ludzi w różnych wspólnotach, jest dialog. O wartości dialogu na przykładzie wspólnoty rodzinnej pisze Janusz Szulist w artykule *Dialogiczność relacji w rodzinie* zawartym w 47 numerze „Studiów Pelplińskich”⁴⁴. W pierwszej części opisywanej publikacji autor prezentuje teologiczno-społeczne uwarunkowania dialogu⁴⁵. W drugiej ukazuje rodzinę, jako miejsce dialogu życia, czyli podkreśla, że rodzice uczestniczą w procesie przekazywania życia, którego źródłem jest Bóg. Ponadto określa rodzinę jako miejsce kształtowania solidarnych struktur⁴⁶. Jednym z podstawowych zadań rodziny jest wychowanie⁴⁷. Temu szczególnemu zadaniu rodziny wiele miejsca

³⁸ Por. tamże, s. 253-254.

³⁹ Por. D. Klajst, *Zasada pomocniczości w encyklice „Caritas in veritate” Benedykta XVI*, „Studia Pelplińskie”, 2014, t. 47, s. 141-152.

⁴⁰ Por. tamże, s. 143-145.

⁴¹ Por. tamże, s. 147-148.

⁴² Por. T. Galikowski, *Postulat solidarności społeczności światowej na podstawie encykliki „Caritas in veritate” Benedykta XVI*, „Studia Pelplińskie”, 2015, t. 48, s. 57-67.

⁴³ Por. tamże, s. 67.

⁴⁴ Por. J. Szulist, *Dialogiczność relacji w rodzinie*, „Studia Pelplińskie”, 2014, t. 47, s. 311-322.

⁴⁵ Por. tamże, s. 312-315.

⁴⁶ Por. tamże, s. 316-321.

⁴⁷ Por. tenże, *Rodzina zawsze na czasie. Recepcja koncepcji małżeństwa i rodziny Soboru Watykańskiego II w nauczaniu Benedykta XVI*, Bernardinum, Pelplin 2012, s. 51.

w swoim nauczaniu poświęcił prymas tysiąclecia Stefan Wyszyński. O jego nauczaniu w tej tematyce pisał Józef Kiedos w artykule *Małżeństwo-rodzina-wychowanie w wypowiedziach kardynała Stefana Wyszyńskiego*⁴⁸. Czytamy w nim, że według prymasa Wyszyńskiego, obowiązek wychowania spoczywa na obu rodzicach. W każdej rodzinie należy też wpajać takie wartości jak: czystość, skromność, wstrzemięźliwość i trzeźwość⁴⁹. Rodzina jest pierwszą, ale nie jedyną i wyłączną wspólnotą wychowującą. Miejszem wychowania jest też szkoła, dlatego rodzice powinni nawiązywać serdeczny i czynny kontakt z nauczycielami i dyrektorami szkoły⁵⁰. W „Studiach Pelplińskich” z 1981 roku możemy znaleźć artykuł Bernarda Ignery poświęcony karze w wychowaniu⁵¹. Autor artykułu opisuje tzw. wzmocnienie pozytywne w wychowaniu polegające na wzmocnieniu w wychowaniu sił pozytywnych i przeciwdziałanie negatywnym. Wychowanie, jeżeli na pierwszym miejscu położy karanie, staje się wypaczone⁵². Funkcje wychowawcze może nie tylko pełnić rodzina, ale też i inne organizacje. Jedną z nich jest Związek Harcerstwa Polskiego. O wychowaniu religijnym w tej wspólnotcie pisał Rafał Zachmielewski w 48 numerze „Studiów Pelplińskich”⁵³. Przypomina on, że podstawowym zadaniem, jakie stawia przed sobą ZHP jest wychowywać. W harcerstwie wiara stanowi bardzo ważną rolę w realizacji tego celu i kształtowaniu odpowiedzialnych postaw u młodych ludzi. Wychowanie to dotyczy życia rodzinnego, koleżeńkiego, społecznego i duchowego⁵⁴. W wychowaniu do wiary harcerzom nieustannie towarzyszy Jezus Chrystus, który jest pierwszym pedagogiem i wychowawcą. Przez doświadczenie Boga i nawiązane z Nim relacje harcerze stają się głosicielami Dobrej Nowiny, tak jak pierwsi Apostołowie⁵⁵.

PRACA I WŁASNOŚĆ

Praca i własność są dwoma elementami określającymi działalność gospodarczą. Czytamy o tym m.in. w artykule Janusza Szulista *Świat z perspektywy Kościoła czy Kościół z perspektywy świata? Geneza i myśli przewodnie Konstytucji duszpasterskiej o Kościele w świecie współczesnym „Gaudium et Spes”* zamieszczonym

⁴⁸ Por. J. Kiedos, *Małżeństwo-rodzina-wychowanie w wypowiedziach kardynała Stefana Wyszyńskiego*, „Studia Pelplińskie”, 2010, t. 42, s. 135-144.

⁴⁹ Por. tamże, s. 141.

⁵⁰ Por. tamże, s. 143.

⁵¹ Por. B. Ignery, *Problem kary w wychowaniu*, „Studia Pelplińskie”, 1981, t. 12, s. 209-237.

⁵² Por. tamże, s. 217.

⁵³ Por. R. Zachmielewski, *Wychowanie religijne w Związku Harcerstwa Polskiego*, „Studia Pelplińskie”, 2015, t. 48, s. 309-321.

⁵⁴ Por. tamże, s. 315.

⁵⁵ Por. tamże, s. 317.

w 45 numerze „Studiów Pelplińskich”⁵⁶. Autor artykułu zwraca uwagę, że powyższy dokument Kościoła jest wyrazem zainteresowania Kościoła sprawami świata. Jednymi z nich jest właśnie zagadnienie pracy. To ona ma priorytet we wszelkich formach działalności gospodarczej. Na podstawie soborowej charakterystyki można wskazać na ziemski i transcendentny wymiar pracy. W ramach wymiaru ziemskiego osoba broni swoich praw oraz porządkuje rzeczywistość skończoną. W wymiarze transcendentnym ojcowie soborowi akcentują, iż poprzez pracę człowiek uczestniczy w dziele odkupieńczym Chrystusa. Praca jest też źródłem własności. Przez posiadanie wartości materialnych człowiek ma możliwość wyrażania swojej podmiotowości. Na własności prywatnej, zdobywanej przez pracę ciąży zobowiązania społeczne⁵⁷. W innym artykule, zamieszczonym w „Studiach Pelplińskich”, Janusz Szulist porusza temat prawa do pracy. Publikacja nosi tytuł *Prawo do pracy jako ochrona dobra osoby w nauczaniu społecznym Kościoła*⁵⁸. Autor artykułu przedstawia w nim uwarunkowania wynikające z prawa do pracy i służące ochronie dobra osoby. Pierwsza część artykułu opisuje obowiązek pracy pochodzący z aktu stwórczego oraz z naturalnych predyspozycji człowieka. Autor na podstawie Pisma św. przypomina, że praca jest kontynuowaniem procesu stwarzania⁵⁹. Odwołując się do antropologii przypomina, że praca służy rozwojowi człowieka. Przedmiotem drugiej części artykułu są uwarunkowania społeczne i rodzinne, które gwarantują realizację prawa do pracy⁶⁰. W trzeciej, ostatniej części artykułu, przedstawia zjawisko bezrobocia, które stanowi zakwestionowanie prawa do pracy w realiach społecznych⁶¹. W 1997 roku w Pelplinie odbyły się doroczne „Spotkania Pelplińskie”. Podczas nich został wygłoszony referat Aurelii Polańskiej na temat *Doskonalenie człowieka i świata przez pracę*. Można go znaleźć w 19 numerze „Studiów Pelplińskich”. Podejmując zagadnienie zawarte w tytule autorka opisuje następujące kwestie: myśl Jana Pawła II o istocie pracy; informacje o sposobie traktowania pracy w podręcznikach ekonomii przeznaczonych dla studentów w Polsce; analiza możliwości, jakie daje człowiekowi praca zarobkowa oraz blaski i cienie polskiej pracy w okresie transformacji⁶². Z prawem człowieka do pracy i własności jest też ściśle związane zjawisko migracji zarobkowej. Temu zjawisku społecznemu poświęcona jest publikacja Karola Misiur-

⁵⁶ Por. J. Szulist, *Świat z perspektywy Kościoła czy Kościół z perspektywy świata? Geneza i myśli przewodnie Konstytucji duszpasterskiej o Kościele w świecie współczesnym*, „Gaudium et spes”, „Studia Pelplińskie”, 2012, t. 45, s. 115-133.

⁵⁷ Por. tamże, s. 128-130.

⁵⁸ Por. tenże, *Prawo do pracy jako ochrona dobra osoby w nauczaniu społecznym Kościoła*, „Studia Pelplińskie”, 2013, t. 46, s. 235-248.

⁵⁹ Por. tamże, s. 236-242.

⁶⁰ Por. tamże, s. 243-246.

⁶¹ Por. tamże, s. 246-248.

⁶² Por. A. Polańska, *Doskonalenie człowieka i świata przez pracę*, „Studia Pelplińskie”, 1988, t. 19, s. 21-29.

skiego zamieszczona w 45 numerze „Studiów Pelplińskich”⁶³. Autor opisuje w niej migrację zarobkową w świetle dokumentu Konferencji Episkopatu Polski: *W trosce o człowieka i dobro wspólne*. W punkcie pierwszym autor ukazuje migrację jako zjawisko społeczne⁶⁴. W drugim dokonana zostaje ocena migracji ze wskazaniem na aspekty pozytywne i negatywne tego zjawiska⁶⁵. Punkt trzeci zawiera praktyczne wskazówki prowadzenia duszpasterstwa migracyjnego⁶⁶.

NARÓD I PAŃSTWO

Zagadnienia państwa i narodu podejmował w swoim nauczaniu sługa Boży prymas Stefan Wyszyński. Na łamach „Studiów Pelplińskich” pisał o tym Ryszard Michalski w artykule *Wyzwolenie społeczne w nauczaniu kardynała Stefana Wyszyńskiego*⁶⁷. Jak dowiadujemy się z tej publikacji, prymas głosił prymat narodu nad państwem. Naród określał jako wielkość pierwszą i fundamentalną. W swoim kerygmacie o narodzie polskim Prymas akcentował jego prawo do wolności i pełnej suwerenności. Obok pojęcia narodu kardynał Wyszyński używał pojęcie „ojczyzna”. Traktował ją jako rzeczywistość ludzi, ziemi, kultury, historii, tradycji i religii. Pojęcie ojczyzny było dla niego czymś bardziej pierwotnym i zasadniczym⁶⁸. Prymas w swoim nauczaniu widział też potrzebę wytworzenia przez państwo atmosfery wewnętrznej swobody, aby obywatel nie obawiał się bronić naruszanych praw i miał poczucie sprawiedliwości. Jeżeli chodzi o relacje państwo-Kościół, kardynał Wyszyński wyraźnie nie popierał idei rozdziału Kościoła od państwa. Uważał, że państwo nie może wykazywać się obojętnością wobec potrzeb religijnych obywateli. Nie może być ateistyczne w sensie doktrynalnym. Sama jednak religia musi być oparta na narodzie, a nie na państwie. Szczególnym zadaniem dla narodu jest wychowanie w właściwej sobie kulturze⁶⁹. Z istnieniem narodu jest związana tożsamość narodowa tych, którzy go tworzą. O personalistycznym charakterze tożsamości narodowej pisze Ireneusz Smagliński w artykule *Personalistyczny charakter tożsamości narodowej*, która zamieszczony został w 47 numerze „Studiów Pelplińskich”⁷⁰. Autor najpierw opisuje pojęcie tożsamo-

⁶³ Por. K. Misiurski, *Migracja zarobkowa w świetle dokumentu Konferencji Episkopatu Polski: „W trosce o człowieka i dobro wspólne”*, „Studia Pelplińskie”, 2012, t. 45, s. 189-199.

⁶⁴ Por. tamże, s. 190.

⁶⁵ Por. tamże, s. 194.

⁶⁶ Por. tamże, s. 197.

⁶⁷ Por. R. Michalski, *Wyzwolenie społeczne w nauczaniu kardynała Stefana Wyszyńskiego*, „Studia Pelplińskie”, 1987, t. 18, s. 165-176.

⁶⁸ Por. tamże, s. 169.

⁶⁹ Por. tamże, s. 170-171.

⁷⁰ Por. I. Smagliński, *Personalistyczny charakter tożsamości narodowej*, „Studia Pelplińskie”, 2014, t. 47, s. 297-310.

ści narodowej, która łączy w jedno dorobek kulturowy, przyjęte wartości, idee, symbole i stereotypy utrwalone w języku, obyczajach oraz tkwiące w ludzkiej świadomości⁷¹. Po ukazaniu pojęcia tożsamości narodowej autor opisuje czynniki ją kształtujące: wiedza historyczna, język symboli i religia⁷². Temat narodu, państwa, a przede wszystkim ojczyzny był obecny w nauczaniu biskupów chełmińskich okresu międzywojennego. Pisze o tym Marcin Wojtasiak w artykule *Wizja ojczyzny i patriotyzmu w listach pasterskich biskupów chełmińskich okresu międzywojennego*⁷³. Ordynariuszami chełmińskimi byli w tym okresie biskupi: Augustyn Rosentreter i Stanisław Wojciech Okoniewski. Drugi z nich, w jednym listów, wydanym w 10. rocznicę odzyskania niepodległości pisał: „Ojczyzna to ziemia zroszona potem i krwią naszych przodków (...), ojczyzna to ten nasz język cudny, którym wyrazić możemy wszystkie uczucia, ojczyzna to ta przeszłość świetlana promieniująca w owych bohaterskich czynach naszej armii walecznej”⁷⁴. Podejmując temat odzyskania niepodległości przez Polskę, biskupi chełmińscy podkreślali ofiarność Polaków, ale zarazem zaznaczali interwencje Boga w odzyskaniu wolności przez polski naród⁷⁵. We wspomnianym już liście biskup Stanisław Okoniewski mówił, że ojczyzna winna być też podmiotem miłości swoich obywateli i to jej powinni służyć przez solidne wypełnianie obowiązków swojego stanu⁷⁶. W 1988 roku naród polski przeżywał kryzys społeczny i gospodarczy. Dlatego Marek Czapliński, w odpowiedzi na to wyzwanie społeczne, na łamach „Studiów Pelplińskich” pisze o Kościele, jako tym, który wyraźnie wpływa na egzystencję narodu. To Kościół w tej kwestii ma szczególne zadanie, aby uczyć wszystkich obywateli samodzielności, podejmowania i organizowania inicjatyw gospodarczych i społecznych⁷⁷.

Dwoma rzeczywistościami, w których egzystuje człowiek są religia i państwo. Te dwie rzeczywistości wzajemnie się przenikają, co powoduje, że katolicyzm ma wpływ na życie społeczno-polityczne. Powyższa problematyka stała się przedmiotem artykułu Janusza Szulista *Społeczno-polityczny potencjał katolicyzmu*⁷⁸. Autor opisując powyższe zagadnienie, zauważa, że wiara inspiruje do tworzenia chrześcijańskiej społeczności. Ukazuje też znaczenie religii i Kościoła dla życia społecznego i politycznego oraz rolę wiary w realiach życia politycznego i spo-

⁷¹ Por. tamże, s. 298.

⁷² Por. tamże, s. 301-306.

⁷³ Por. M. Wojtasiak, *Wizja ojczyzny i patriotyzmu w listach pasterskich biskupów chełmińskich okresu międzywojennego*, „Studia Pelplińskie”, 2014, t. 47, s. 325-335.

⁷⁴ Por. tamże, s. 326; S. Okoniewski, *List Pasterski na uroczystość dziesięciolecia niepodległości Polski*, „Orędownik Kościelny, Urzędowy Organ Diecezji Chełmińskiej” 71(1928), s. 126.

⁷⁵ Por. tamże, s. 327-328.

⁷⁶ Por. tamże, s. 329-330.

⁷⁷ Por. M. Czapliński, *Kościół a egzystencja narodu*, „Studia Pelplińskie”, 1988, t. 19, s. 63.

⁷⁸ Por. J. Szulist, *Społeczno-polityczny potencjał katolicyzmu*, „Studia Pelplińskie”, 2008, t. 39, s. 221-233.

łecznego⁷⁹. Życie polityczne obywateli regulują różne ustroje polityczne. Jednym z nich jest demokracja. Na łamach „Studiów Pelplińskich” znaleźć można artykuł: *Jakiej demokracji wierny był Jan Paweł II?* autorstwa Janusza Szulista⁸⁰. W niniejszym artykule przedstawiona jest istota demokracji według Jana Pawła II⁸¹. W drugiej części artykułu ukazane jest zaangażowanie papieża w wcielanie idei demokratycznych w życie⁸².

PRZEJAWY ZAANGAŻOWANIA SPOŁECZNEGO LAIKATU

Tematem podejmowanym na łamach „Studiów Pelplińskich” jest również zaangażowanie społeczne wiernych lub poszczególnych wspólnot działających w Kościele. Przykładami indywidualnego zaangażowania może być Stanisław Sychowski, którego działalność społeczną, jako proboszcza parafii Śliwice, ukazuje Adam Węsierski w publikacji *Działalność socjalna i wychowawcza księdza Stanisława Sychowskiego*⁸³. O zaangażowaniu Kościoła w działalność społeczną pisze w „Studiach Pelplińskich” z 1997 roku Klaus Ziemer w artykule: *Udział Kościoła w procesie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego na przykładzie Niemiec*. W artykule tym autor ukazuje m.in. to, w jaki sposób katolicka nauka społeczna stała się największym przyczynkiem Kościoła w budowę demokratycznego państwa⁸⁴.

Ważnym wymiarem działalności Kościoła jest praca charytatywna. O tym jak ona wyglądała w historii, pisze w jednym z numerów „Studiów Pelplińskich”, Karol Górski w artykule: *Zarys dziejów pracy charytatywnej Kościoła*. W artykule czytamy o tym, jak ludzie wierzący angażowali się w działalność dobroczynną od początków Kościoła do drugiej wojny światowej⁸⁵. Charakterystykę działalności charytatywnej Kościoła w historii i obecnie przedstawił Jan Wal w publikacji: *Funkcje charytatywne parafii dawniej i dziś*. W artykule, ukazując historię zaangażowania charytatywnego parafii, pisze o tym, w jaki sposób parafie dzisiaj mogą służyć ubogim⁸⁶.

⁷⁹ Por. tamże, s. 230-232.

⁸⁰ Por. tenże, *Jakiej demokracji wierny był Jan Paweł II?*, „Studia Pelplińskie”, 2008, t. 39, s. 73-81.

⁸¹ Por. tamże, s. 74-76.

⁸² Por. tamże, s. 78-80.

⁸³ Por. A. Węsierski, *Działalność socjalna i wychowawcza księdza Stanisława Sychowskiego*, „Studia Pelplińskie”, 2009, t. 41, s. 15-54.

⁸⁴ Por. K. Ziemer, *Udział Kościoła w procesie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego na przykładzie Niemiec*, „Studia Pelplińskie”, 1997, t. 26, s. 21-31.

⁸⁵ Por. K. Górski, *Zarys dziejów pracy charytatywnej Kościoła*, „Studia Pelplińskie”, 1986, t. 17, s. 201-234.

⁸⁶ Por. J. Wal, *Funkcje charytatywne parafii dawniej i dziś*, „Studia Pelplińskie”, 1990-1991, t. 21-22, s. 31-39.

Działalność społeczna Kościoła przejawia się też w konkretnych wspólnotach kościelnych. Na łamach „Studiów Pelplińskich” zostały ukazane następujące wspólnoty: Stowarzyszenie Pań Miłosierdzia św. Wincentego a Paulo⁸⁷, Liga Katolicka⁸⁸, Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej⁸⁹ oraz Akcja Katolicka⁹⁰.

PODSUMOWANIE

Zaangażowanie społeczne katolików i związana z nim katolicka nauka społeczna jest tematem wielu publikacji naukowych. Tej tematyce poświęcono wiele artykułów zawartych w „Studiach Pelplińskich”. Ich autorzy podejmują wielorakie kwestie społeczne m.in. historię katolickiej nauki społecznej, której elementy można znaleźć już w Piśmie św. Ważną kwestią społeczną podejmowaną na łamach omawianego rocznika naukowego, była godność człowieka i związane z nią wolność i prawa człowieka. Aby zachowanie godności człowieka było możliwe, konieczne jest zabieganie o pokój, pomoc ubogim i zachowanie zasad społecznych. Również i te postulaty znalazły swoje miejsce w publikacjach zawartych w „Studiach Pelplińskich”. Kolejną kwestią społeczną zawartą w pelplińskim roczniku diecezjalnym jest praca i wynikająca z niej własność. Następnymi zagadnieniami przedstawionym w „Studiach Pelplińskich” są naród i państwo oraz związane z nimi tematy tożsamości narodowej i patriotyzmu. Te wszystkie postulaty głoszone przez katolicką naukę społeczną mają swoje odzwierciedlenie w konkretnym zaangażowaniu społecznym pojedynczych osób oraz wspólnot przykościelnych. O działalności niektórych pisali również autorzy publikacji zawartych w pelplińskim roczniku naukowym.

Bibliografia

Borutka T., *Spoleczne nauczanie Kościoła, Teoria i zastosowanie. Podręcznik do katolickiej nauki społecznej*, Wydawnictwo „Czuwajmy”, Kraków 2008.

Borzyszkowski J., *Problematyka społeczna w posłudze biskupa St. W. Okoniewskiego*, „Studia Pelplińskie”, 1997, t. 25, s. 63-77.

⁸⁷ Por. P. Kurlenda, *Stowarzyszenia pań miłosierdzia św. Wincentego a Paulo w diecezji chełmińskiej w czasach II Rzeczypospolitej*, „Studia Pelplińskie”, 2001, t. 31, s. 137-160.

⁸⁸ Por. tenże, W. Rożynkowski, *Źródła do dziejów Ligi Katolickiej na Pomorzu*, „Studia Pelplińskie” 2001, t. 31, s. 161-167.

⁸⁹ Por. tenże, *Kronika Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej w Kiełpinach (1926-1932)*, „Studia Pelplińskie”, 1999, t. 29, s. 283-290.

⁹⁰ Por. tenże, *Akcja Katolicka w Toruniu i Podgórzu w dwudziestoleciu międzywojennym*, „Studia Pelplińskie”, 1998, t. 27, s. 184-202; K. Wajda, *Akcja Katolicka na Pomorzu w latach 1930-1939*, „Studia Pelplińskie”, 1988, t. 19, s. 37-49.

Brząkała M., *Koncepcja ubóstwa w Orędziu na Wielki Post 2014 papieża Franciszka*, „Studia Pelplińskie”, 2014, t. 47, s. 39-49.

Chamot M., *Myśl chrześcijańsko-społeczna na łamach „Pielgrzyma” w latach 1890-1914*, „Studia Pelplińskie”, 1988, t. 19, s. 277-290.

Czapliński M., *Kościół a egzystencja narodu*, „Studia Pelplińskie”, 1988, t. 19, s. 59-65.

Galikowski T., *Postulat solidarności społeczności światowej na podstawie encykliki „Caritas in veritate” Benedykta XVI*, „Studia Pelplińskie”, 2015, t. 48, s. 57-67.

Górski K., *Zarys dziejów pracy charytatywnej Kościoła*, „Studia Pelplińskie”, 1986, t. 17, s. 201-234.

Ignera B., *Problem kary w wychowaniu*, „Studia Pelplińskie”, 1981, t. 12, s. 209-237.

Kardas M., Herbasz Ewelina, *Katolicka Nauka Społeczna w nauczaniu Kościoła na przestrzeni dziejów*, „Studia Pelplińskie”, 2012, t. 45, s. 135-161.

Kardas M., Herbasz E., *Katolicka nauka społeczna w nauczaniu polskiego Kościoła i pismach biskupów pelplińskich*, „Studia Pelplińskie”, 2012, t. 45, s. 161-182.

Kiedos J., *Małżeństwo-rodzina-wychowanie w wypowiedziach kardynała Stefana Wyszyńskiego*, „Studia Pelplińskie”, 2010, t. 42, s. 135-144.

Kieżun W., *Elementy nauki społecznej Jana Pawła II*, „Studia Pelplińskie”, 2002, t. 33, s. 289-297.

Klajst D., *Zasada pomocniczości w encyklice „Caritas in veritate” Benedykta XVI*, „Studia Pelplińskie”, 2014, t. 47, s. 141-152.

Kłys J., *Kościół a prawa człowieka u progu trzeciego tysiąclecia*, „Studia Pelplińskie”, 2003, 34, s. 49-67.

Kłys J., *Prawa człowieka*, „Studia Pelplińskie”, 2001, t. 31, s. 299-314.

Kłysowie B. i J., *Promocja praw człowieka przez Urząd Nauczycielski Kościoła w dobie Soboru Watykańskiego II*, „Studia Pelplińskie”, 2002, t. 33, s. 315-325.

Kurlenda P., *Akcja Katolicka w Toruniu i Podgórzu w dwudziestoleciu międzywojennym*, „Studia Pelplińskie”, 1998, t. 27, s. 184-202.

Kurlenda P., Rożynkowski W., *Kronika Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej w Kiełpinach (1926-1932)*, „Studia Pelplińskie”, 1999, t. 28, s. 283-290.

Kurlenda P., *Stowarzyszenia pań miłosierdzia św. Wincentego a Paulo w diecezji chełmińskiej w czasach II Rzeczypospolitej*, „Studia Pelplińskie”, 2001, t. 31, s. 137-160.

Kurlenda P., Rożynkowski W., *Źródła do dziejów Ligi Katolickiej na Pomorzu*, „Studia Pelplińskie”, 2001, t. 31, s. 161-167.

Łużyński W., *Zasada pomocniczości podstawą humanistycznego porządku społecznego*, „Studia Pelplińskie”, 2003, t. 34, s. 249-260.

Michalski R., *Wyzwolenie społeczne w nauczaniu kardynała Stefana Wyszyńskiego*, „Studia Pelplińskie”, 1987, t. 18, s. 165-176.

Misiurski K., *Migracja zarobkowa w świetle dokumentu Konferencji Episkopatu Polski – w trosce o człowieka i dobro wspólne*, „Studia Pelplińskie”, 2012, t. 45, s. 189-199.

Misiurski K., *Społeczny wymiar wiary w liście apostolskim „Porta fidei” Benedykta XVI*, „Studia Pelplińskie”, 2013, t. 46, s. 192-199.

Okoniewski S., *List Pasterski na uroczystość dziesięciolecia niepodległości Polski*, „Orędownik Kościelny, Urzędowy Organ Diecezji Chełmińskiej” 71(1928), s. 123-128.

Pius XI, *Encyklika „Quadragesimo anno”*, Editrice Vaticana, Watykan 1931.

Polańska A., *Doskonalenie człowieka i świata przez pracę*, „Studia Pelplińskie”, 1988, t. 19, s. 21-29.

Smagliński I., *Personalistyczny charakter tożsamości narodowej*, „Studia Pelplińskie”, 2014, t. 47, s. 297-310.

Strzeszewski C., *Katolicka nauka społeczna*, ODiSS, Warszawa 1985.

Szczecina G., *Godność i wolność człowieka w nauczaniu bł. ks. Jerzego Popiełuszki*, „Studia Pelplińskie”, 2015, t. 48, s. 225-237.

SzUCA W., *„Opcja na rzecz ubogich” w listach pasterskich biskupa pelplińskiego Jana Bernarda Szlagi na Wielki Post*, „Studia Pelplińskie”, 2011, t. 44, s. 485-496.

Szulist J., *Człowiek jest drogą Kościoła (RH). Wprowadzenie do Katolickiej Nauki Społecznej*, Bernardinum, Pelplin 2012.

Szulist J., *Dialogiczność relacji w rodzinie*, „Studia Pelplińskie”, 2014, t. 47, s. 311-322.

Szulist J., *Jakiej demokracji wierny był Jan Paweł II?*, „Studia Pelplińskie”, 2008, t. 39, s. 73-81.

Szulist J., *Jedność jako cel zaangażowania na rzecz pokoju w orędziach Benedykta XVI na Światowy Dzień Pokoju*, „Studia Pelplińskie”, 2010, t. 42, s. 333-346.

Szulist J., *Koncepcja pokoju światowego w nauczaniu papieża Franciszka*, „Studia Pelplińskie”, 2015, t. 48, s. 239-253.

Szulist J., *Pojęcie miłości Franciszka Drączkowskiego jako modus interpretacyjny encykliki „Caritas in veritate” Benedykta XVI*, „Studia Pelplińskie”, 2011, t. 44, s. 459-474.

Szulist J., *Prawo do pracy jako ochrona dobra osoby w nauczaniu społecznym Kościoła*, „Studia Pelplińskie”, 2013, t. 46, s. 235-248.

Szulist J., *Rodzina zawsze na czasie. Recepcja koncepcji małżeństwa i rodziny Soboru Watykańskiego II w nauczaniu Benedykta XVI*, Bernardinum, Pelplin 2012.

Szulist J., *Społeczno-polityczny potencjał katolicyzmu*, „Studia Pelplińskie”, 2008, t. 39, s. 221-233.

Szulist J., *Świat z perspektywy Kościoła czy Kościół z perspektywy świata? Geneza i myśli przewodnie Konstytucji duszpasterskiej o Kościele w świecie współczesnym „Gaudium et spes”*, „Studia Pelplińskie”, 2012, t. 45, s. 115-133.

Wajda K., *Akcja Katolicka na Pomorzu w latach 1930-1939*, „Studia Pelplińskie”, 1988, t. 19, s. 37-49.

Wal J., *Funkcje charytatywne parafii dawniej i dziś*, „Studia Pelplińskie”, 1990-1991, t. 21-22, s. 31-39.

Węsierski A., *Działalność socjalna i wychowawcza księdza Stanisława Sychowskiego*, „Studia Pelplińskie”, 2009, t. 41, s. 15-54.

Wojtasiak M., *Wizja ojczyzny i patriotyzmu w listach pasterskich biskupów chełmińskich okresu międzywojennego*, „Studia Pelplińskie”, 2014, t. 47, s. 325-335.

Zachmielewski R., *Wychowanie religijne w Związku Harcerstwa Polskiego*, „Studia Pelplińskie”, 2015, t. 48, s. 309-321.

Zawiszewski E., *Problemy społeczne w nauczaniu proroka Izajasza na tle prawodawstwa Mojżeszowego i współczesnej epoki*, „Studia Pelplińskie”, 1969, t. 1, s. 121-142.

Zawiszewski E., *Problemy społeczne w nauczaniu proroków*, „Studia Pelplińskie”, 1975, t. 6, s. 69-79.

Ziemer K., *Udział Kościoła w procesie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego na przykładzie Niemiec*, „Studia Pelplińskie”, 1997, t. 26, s. 21-31.

Streszczenie

W „Studiach Pelplińskich” wielokrotnie podejmowano zagadnienia właściwe katolickiej nauce społecznej. W centrum zainteresowań badawczych autorów znajdował się człowiek jako osoba powołana do świętości. Przywrócenie owego nadrzędnego miejsca człowiekowi w porządku stworzenia jest współczesnym rozwiązaniem kwestii społecznej. Nadawanie personalistycznego charakteru odniesieniom międzyludzkim wyznacza myśl przewodnią historii katolickiej nauki społecznej. Badacze publikujący w „Studiach Pelplińskich” jednak oprócz ogólnych analiz odnosili się również do kwestii szczegółowych, związanych z szeroko rozumianym życiem społecznym. Miejsce pracy jest określane jako środowisko humanizacji. Człowiek użytkuje własność, by ostatecznie zdobywać coraz wyższe cele. Polityka – jako kolejne zagadnienie szczegółowe – jest skoncentrowana wokół dobra wspólnego, chroniącego w gruncie rzeczy osobę. Każdy obywatel poprzez zaangażowanie społeczne przynosi doń, podnoszących stopę dobrobytu i jednocześnie czyniących świat coraz bardziej odpowiadającym uwarunkowaniom natury osobowej.

Słowa kluczowe: osoba, społeczeństwo, praca, własność, naród państwo, zaangażowanie laikatu

Summary

Elements of the Social Science Present in „Studia Pelplińskie” Journal

Various issues belonging to the domain of the Catholic Social Teaching have been accounted for in „Studia Pelplińskie” („Pelplin Studies”) Journal. The authors were focusing on the human calling to holiness. Restoring the paramount position of the human being in the order of creation is the answer to the contemporary social issues. One important trait of the Catholic Social Teaching is attributing the personalist dimension to the whole array of the relations between human beings. The contributors of „Studia Pelplińskie” Journal offered not only their syntactic view of the social science dilemmas, yet also some detailed pieces of analysis of certain selected problems. For instance, the notion of one’s workplace is enriched in the aspect of the humanising environment. The private property is presented as an instrument to acquire the higher goods. Politics is the effort aimed in the common good and protecting the individuals. Every citizen, through his or her social involvement, is capable of multiplying the material goods which results in increasing the well-being and making the world more responsive to the needs inscribed in the human nature.

Keywords: *person, society, work, property, nation, state, lay involvement*